

Arvio toimintamallista: Kumppanuusilta kokoaa yhteen julkisen sektorin, kansalaisyhteiskunnan ja kokemustiedon paikalliset toimijat

Sote-alueen, kuntien, järjestöjen, yritysten ja seurakuntien toimijoita sekä kokemusasiantuntijoita kutsutaan koolle ja autetaan luomaan kumppanuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja paikallisten palvelujen kehittämiseksi.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston TL 5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Kumppanuudella soteen ja kuntiin -hanke (STEA 2017–2019). Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry:n johdolla Keski-Uudenmaan soten (Keusote) alueella Hyvinkään, Järvenpään, Mäntsälän, Nurmijärven, Pornaisen ja Tuusulan kunnissa.

Kehittäjän yhteyshenkilöt: Sari Turpeinen ja Milka Lintinen, Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry, etunimi.sukunimi@yhdistysverkosto.net

Mallin kuvaus

Kumppanuusiltoja järjestetään erilaisten teemojen, kuten lapset ja perheet tai päihdekuntoutus, ympärille. Illoissa ratkotaan teemoihin liittyviä ajankohtaisia asioita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja palvelujen kehittämiseksi. Kumppanuusilloissa tapaavat julkisen sektorin, kansalaisyhteiskunnan ja kokemustietoa omaavat toimijat.

Illoissa verkostoidutaan, kerrotaan omasta työstä ja esitellään jo käytössä olevia hyviä yhteistyön malleja. Keskustelu pidetään konkreettisenä ja ymmärrettävänä, jotta siihen voivat

¹ Malli on arvioitu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

osallistua kaikki. Keskustelun virittämiseksi, ylläpitämiseksi ja syventämiseksi käytetään luovia menetelmiä.

Yhteisissä kokoontumisissa valetaan yhteistyön perustukset, joiden varaan rakennetaan hyvinvoivaa asuinalueita.

Kohderyhmä

Tavoitteena on koota yhteen sote-alueen, kuntien, järjestöjen, yritysten ja seurakuntien toimijoita sekä kokemusasiantuntijoita ja muita kokemustietoa omaavia asukkaita. Jotta kaikista heikoimmassa asemassa olevat voivat osallistua, järjestelyissä on huomioitava erityiset tarpeet ja on hyvä, jos osallistumista ovat tukemassa tukihenkilöt. Myös heidän tavoittamisensa tapahtumasta tiedottaessa voi olla tavallista työläämpää. Moitivoi osallistumaan, mutta varo herättämästä epärealistisia odotuksia.

Onnistunut kumppanuustilaisuus edellyttää

- Tilaisuus järjestetään ilta-aikaan, jolloin myös järjestötoimijat, vapaaehtoiset ja kokemusasiantuntijat pystyvät osallistumaan.
- Kuntien, järjestöjen ja sote-alueiden työntekijät voivat osallistua tilaisuuteen työajalla.
- Ohjelma on suunniteltu sellaiseksi, että se edesauttaa yhteistyön syntymistä.
- Tilaisuudessa pysytään konkreettisissa asioissa ja puhutaan ymmärrettävästi.
- Tilaisuus pidetään vapaamuotoisena.

Järjestä tilaisuus erilaisista teemoista, esimerkiksi

- mielenterveys- ja päihdekuntoutuminen
- kehitysvammatyöntekijät ja kehitysvammaisten lasten perheet
- lapsi- ja perhetyötä tekevät
- ikääntyneet
- diagnoosipohjaiset
- eri ikäkaudet
- kaikille kuntalaisille avoimet illat tarkemmin määritellyn teeman ympärillä

Osallista alusta lähtien

Ota suunnitteluun mukaan edustajat jokaisesta sellaisesta kohderyhmästä, jota ilta koskee.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Päätä etukäteen tapahtuman raamit, ainakin aika ja paikka, sillä kun on jotain konkreettista valmiina ja mietittynä, on helpompi lähteä liikkeelle ja edetä kohti toimintaa. Jos alueella on hankkeita tai projekteja illan teemaan liittyen, pyydä heidät mukaan järjestelyihin.

Tee tilaisuudesta näyttävä ja houkutteleva mainos ja avaa ilmoittautuminen jo ennen kuin suunnittelu on kovin pitkällä. Tämä luo uskoa siihen, että tapahtuma toteutuu.

Kartoita osaamista, jota voit hyödyntää tilaisuudessa.

Osallista! Voit osallistaa puheenvuoroihin ja muihin järjestelyihin. Illan juontajiksi tai fasilitaattoreiksi kannattaa pyytää kunnan tai kuntayhtymän työntekijöitä.

Viritä keskusteluun leikillisesti – esimerkkinä yhteistyöbingo

Keskustelun virittämiseksi on useita keinoja. Esimerkiksi yhteistyöbingon avulla saadaan ihmiset kohtaamaan ja vaihtamaan yhteystietoja ja sopimaan asioista konkreettisesti. Bingo on hauska tapa lähestyä vierasta ihmistä. Pelatessa on lupa tarttua hihasta, kysellä, olla utelias. Siitä jää käteen valmis yhteystietolomake.

Kaikki osallistujat saavat tapahtumaan ilmoittautuessaan ovelta bingolapun, jossa on yhdeksän ruutua. Ruudukkoon kerätään messuilla ja illan aikana kohdattujen kumppaneiden yhteystietoja. Siihen kirjataan myös, mistä on sovittu ja miten jatketaan. Lisätehtävänä ovat värilliset ruudut, joihin järjestötoimivat hakevat julkisen puolen kontakteja ja toisinpäin. Bingorivin saatua voi osallistua kilpailuun, jonka voittaja arvotaan illan lopuksi. Palkintona kannattaa olla jotain, mikä tukee uusia kumppanuuksia, esimerkiksi jonkin tilan käyttöoikeus muutamaksi tunniksi tapaamiseen uusien kumppaneiden kanssa.

Pyydä alustuspuheenvuoroja

Pyydä järjestöjen/seurakuntien ja kunnan/kuntayhtymän työntekijöitä kertomaan keskinäisestä yhteistyöstään konkreettisin esimerkein. Yhteistyön ongelmat ja ratkaisut kannattaa myös nostaa esille.

Pyydä kaikkia alustajia pohtimaan puheissaan kumppanuuden mahdollisuuksia ja esittämään konkreettisia esimerkkejä yhteistyöstä. Innostavat, iloiset ja värikkäät puheenvuorot inspiroivat ihmisiä ajattelemaan ja hakeutumaan keskusteluyhteyteen muiden kanssa.

Keskusteluta ja kokoa

Tilaisuudessa heränneitä ajatuksia voidaan nostaa monin keinoin esille esimerkiksi tilaisuuden päättävää paneelikeskustelua varten. Luovia menetelmiä on myös hyvä hyödyntää. Esimerkiksi tarinateatteri tekee näkyväksi yleisön kokemuksia ja tunteita.

Muista ottaa mukaan keskusteluun myös muu yleisö!

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kumppanuusilloista saatua palautetta

- Julkinen sektori (Keusote) on tavoittanut kumppanuusiltojen avulla ison joukon järjestöjä. Keusoten asiakasohjauksen kehittämistiimi on ollut erityisen kiinnostunut kumppanuusilloista.
- Osallistujia on ollut noin 70–80 yhdistyksistä, julkiselta sektorilta, seurakunnista, yksityiseltä sektorilta sekä kokemusasiantuntijoita.
- Kasvokkaisia tapaamisia arvostetaan ja toivotaan laajasti. Koska verkostoituminen on päättymätön prosessi, tutustumiselle on jatkuva tarve. Tietoisuus toimijoista, toiminnoista ja palveluista lisääntyy. Aikaa myöden asiakasohjauksen odotetaan myös paranevan.
- Järjestöt ovat kokeneet, että julkisen sektorin päälliköt ovat tavallisen kansan tavoittamattomissa. Kumppanuusilloissa he ovat olleet aktiivisesti mukana. Osallistujat ovat kertoneet tutustuneensa kollegoihinsa, vaihtaneensa yhteistietoja sekä viihtyneensä ja virkistyneensä. Järjestöt mielletään usein kevyen luokan toimijoiksi, vaikka ne tekevät myös vaativaa kuntouttavaa ja korjaavaa työtä. Kumppanuusillat tekevät järjestöjen laaja-alaisen työn näkyväksi.

Mallin arviointi osallisuuden toteutuminen mallissa

Kumppanuusilta on rakenteellinen ratkaisu osallisuuden edistämiseksi. Se vastaa useaan tarpeeseen, jotka ovat tunnistettuja hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisen kentällä.

Osallisuus yhteisestä hyvästä

Kunnilla on tarve tarkentaa tehtäviään hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Kun sote-alueiden ja kuntien rakenteet uudistuvat, ajankohtainen kysymys on esimerkiksi se, miten kunta pystyy edistämään hyvinvointia ja terveyttä erilaisilla hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueilla tai erilaisten väestöryhmien joukossa. Tällaisia ovat muun muassa esimerkiksi päihteidenkäytön vähentäminen ja mielenterveyden edistäminen, kehitysvammaisten tai iäkkäiden hyvinvoinnin lisääminen.

Yhtäältä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työllä ja toisaalta sote-alueen työllä on yhdyspintoja, joissa jotkin toiminnot voivat jäädä katvealueelle. Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja sote-alueiden yhteistyön lisäksi tarvitaan kumppanuuksia asukkaiden, järjestöjen, palveluita tuottavien yritysten, kuntien ja sote-alueiden välillä. Konkreettinen esimerkki tästä on vapaaehtoistyö, johon liittyvä asiantuntemus on järjestöillä. Vapaaehtoistyön ja sitä tekevien ihmisten ja järjestöjen koordinointi sijoittuu pääsääntöisesti

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

osaksi kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Kuitenkin vapaaehtoistyöntekijöitä kaivataan usein siellä, missä käytetään paljon sosiaali- ja terveystalvuuja, esimerkiksi vanhustalvuuissa.

Kokemustalvuuksiantuntijoiden, järjestöjen ja yritysten lisäksi kumppanuuksien solmimisia edistävä toimintamalli osallistaa myös johtajia. Kumppanuuksilla järjestetään illalla, jotta kokemustalvuuksiantuntijat, järjestöjen toimijat ja toimialajohtajat voivat osallistua niihin. Sote- ja hytetoimijoita koolle kutsuttaessa toivotaan tapahtumasta kerrottavan johtoryhmissä ja tapaamisissa. Lisäksi esitetään toivomus siitä, että työntekijät saisivat osallistua tilaisuuksiin työajallaan. Tällaisilla johtamiskäytännöillä tuetaan mahdollisimman laajaa verkostoitumista ja yhteistoimintamallien rakentamista.

Toimintamallin ensisijainen tavoite on tässä vaiheessa tehdä mahdolliseksi kuntien ja sote-alueen hallinnon rajat ylittäviä kumppanuuksia yritysten, järjestöjen ja asukkaiden kanssa ja näin saada osallisuuden edistäminen mukaan jo olemassa oleviin rakenteisiin. Kun toimintamalli vakiintuu ja juurtuu käyttöön, on mahdollista edetä sosiaali- ja terveystalvuuksien sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn järjestämisessä rakenteeseen, jossa asukkaat ja järjestöt otetaan alusta alkaen mukaan valmistelemaan ja suunnittelemaan talvuuksia ja toimintaa. Keskeistä on, että päättäjien ja ammattilaisten lisäksi asukkaat/kokemustalvuuksiantuntijat ovat mukana neuvottelemassa siitä, millaisia tuloksia talvuuksilla sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämällä tavoitellaan.

Osallisuus vaikuttamisen prosesseissa

Kumppanuuksilla tarjootaan asukkaille ja järjestöille tilaisuuden osallistua, vaikuttaa, verkostoitua ja rakentaa yhteistoiminnan malleja. Kuntien ja sote-alueiden työntekijät ja johtavat voivat ammentaa tilaisuuksista vahvistusta ja aineksia entistä parempien talvuuksien rakentamiseksi.

Erilaisten toimijoiden tutustuminen keskenään tuo näkyviin ja keskusteluun muitakin asukkaiden yleisiä ja erityisiä tarpeita, jotka erityisesti vähän äänessä olevien ryhmien kohdalla muutoin jäisivät pimentoon. Kumppanuuksia mahdollistettaessa on jatkuvasti huolehdittava, että rakenteiden ja talvuuksien kehittämiseen kutsutaan järjestöjen ja julkisen sektorin toimijoiden lisäksi osallistumaan kaikkein heikoimmassa tai haavoittuvimmassa asemassa olevia asukkaita tai heidän ääntään edustavia ihmisiä siitä huolimatta, että heidän saavuttamisensa voi olla tavallista työläämpää.

Markkinointi ja ihmisten saaminen paikalle on käsityötä varsinkin, jos halutaan tiettyjä toimijoita mukaan. Se tarkoittaa henkilökohtaisia kutsuja ja puhelinoitoja perään. Näillä keinoin Kumppanuuksilla soteen ja kuntiin -hankkeessa saatiin monia vakuuttuneeksi siitä, että kannattaa osallistua ja vaikuttaa. Olennaista kumppanuuksien onnistumisessa on ollut

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

se, että tietoa siitä on saatu levitettyä kuntien ja kuntayhtymän johtoryhmiin ja laajalle joukolle järjestötoimijoita.

Osallisuus omassa elämässä

Vaikeasti tavoitettavia ryhmiä ovat esimerkiksi aktiivisesta päihteidenkäytöstä eroon haluavat tai päihdekuntoutujat, kehitysvammaiset ja lapset. Kehitysvammaisten lasten vanhempien tavoittaminen voi myös olla vaikeaa. Arjessa jaksaminen on raskasta ja itsensä irrottaminen pariaksikin tunniksi haastavaa. Parhaimmillaan kumppanuusilta voi kuitenkin tarjota myös irrottautumisen ja virkistäytymisen kokemuksia, jolloin se **lisää osallisuutta omassa elämässä**.

Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston kehittämässä toimintamallissa erilaisten toimijoiden tavoittaminen on otettu huomioon. Kutsumalla asukkaita, palvelujen käyttäjiä ja kokemusasiantuntijoita mukaan rakennetaan toimintamallista sellaista alustaa, jossa kaikkien toimijoiden kokemukset leviävät.

Kun erilaiset toimijat saavat äänensä ja osaamisensa kuuluviin, aikaa myöden saadaan järjestettyä ja tuotettua entistä parempia palveluja ja asiakasohjausta kaikille.

Kumppanuusilta on avoin alusta, joka kannustaa mukaan sellaiset pienetkin toimijat, jotka eivät ehkä koe itseään vaikuttajiksi, mutta joilla on asiantuntemusta ja halua vaikuttaa omalla pienellä alueellaan. Esimerkkinä mainittakoon päihde- ja mielenterveyskuntoutujien Äänitorvi ry, joka esitti näkemyksensä tavalla, jota ammattilainen tai työntekijä ei olisi voinut esittää. Äänitorven esitys antoi myös yleisölle luvan nauraa herkälle ja vaikealle asialle.

Työntekijät kaipaavat verkostoitumista myös omien kollegojensa kanssa. Kun Keusote perustettiin, uusien kollegojen määrä lisääntyi, koska aikaisemmin eri kuntien työntekijät työskentelevät nyt saman työnantajan palveluksessa. Näiltä osin **toimintamalli lisää työntekijöiden osallisuutta omassa työssään**.

Kumppanuusmalli on rakenteellinen ja kestävä ratkaisu siihen, miten asukkaiden osallisuutta omassa elämässä ja vaikuttamisen prosesseissa lisätään sosiaali- ja terveystaloudissa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Laajasti ottaen kumppanuusilta lisää osallisuutta yhteisestä hyvästä.

Mallin arviointi: toimintamalli lupaavana käytäntönä

Kumppanuudella soteen ja kuntiin -hanke selvitti etukäteen paikalliset tarpeet. Sellaisia olivat muun muassa

- Järjestöjen osaamisen tekeminen näkyväksi kunnille ja Keusoten sosiaali- ja terveystaloudyhtymälle

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

- Havaittiin, että yhtäältä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työllä ja toisaalta sote-alueen työllä on yhdyspintoja, joissa jotkin toiminnot jäävät katvealueelle ilman yhteistyötä
- Kuntien tarve paikantaa itsensä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kentälle suhteessa esimerkiksi päihde- ja mielenterveysasioihin tai vapaaehtoistyöhön
- Keusoten työntekijöiden verkostoituminen ja tiedon lisääminen järjestötoiminnasta

Kumppanuusillat vastasivat sote-kuntayhtymän sekä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijoiden tarpeeseen. Kumppanuusiltoihin on osallistunut suuri määrä erilaisia toimijoita kokemusasiantuntijoista kuntien, Keusoten, järjestöjen ja seurakuntien työntekijöihin. Suuri osallistujamäärä kertoo, että kumppanuusilta toimintamallina vastaa tarpeeseen. Päihde- ja mielenterveysasioita koskevassa illassa osallistujia oli 85, kehitysvamma-asioita koskevassa illassa 40. Osallistujamääriä on todellakin ihmetelty erityisesti Keusoten toimesta. Lapsiperheiden asioita koskevassa illassa osallistujia oli 80.

Kumppanuusillan tärkein esikuva on Keski-Uudenmaan Yhdistysverkostossa käytössä oleva ja Yhdistysverkoston aiemmassa hankkeessa yhdessä kunnassa kehitetty ja käytetty Järjestötreffit-toimintamalli. Kumppanuusiltojen ideointivaiheessa puhuttiin Järjestötreffit 2.0 - tapahtumista.

Järjestötreffit ja **verkostoaamut** ovat Yhdistysverkoston vakiintuneita omia toimintamuotoja. Ne ovat yhden kunnan alueella keväisin ja syksyisin järjestettäviä tapaamisia, joissa on ajankohtainen alustus ja paikalla kunnan sekä sote-kuntayhtymän edustaja. Järjestötreffit ovat kaikille kunnan alueen yhdistystoimijoille tarkoitettu kohtaamispaikka, jonka ajankohtainen aihe valitaan yhdessä edellisillä treffeillä. Jokaisilla järjestötrefeillä on isäntäyhdistys, joka esittelee muille toimintaansa ja jokaisilla treffeillä tehdään ryhmätyönä kehittämistyötä. Verkostoaamut ovat kaikille avoimia, mutta niihin kutsutaan osallistujia myös räätälöidysti käsiteltävän aiheen mukaisesti. Verkostoaamuissa on samaten ajankohtainen alustus, mutta niiden osallistujamäärä on pienempi ja niillä jätetään enemmän aikaa vapaalle keskustelulle ja yhteistyön ideoinnille.

Toimintamallia kehitettäessä käytiin myös tutustumassa Tampereella järjestöalo Artelin toimintaan.

[Kumppanuus 2020 -ohjelma \(Tampereen kaupunki\)](#)

Myös **kumppanuuspöydän malli** tulee lähelle kumppanuusiltaa. Kumppanuusillan kaltaisia toimintamalleja on kokeiltu kaupungeissa ja kunnissa erilaisin tavoin, tyypillisesti edustuksellisesti, jolloin vain harvojen ääni kuuluu. Kumppanuusillan toimintamalli on sillä tavoin avoin ja monimuotoinen, että myös pienille toimijoille annetaan tilaa ja kokoonpano voi vaihtua.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kumppanuusillat eivät ole vielä vakiintuneet osaksi Keusoten toimintakulttuuria. Vastaavatyypisten tilaisuuksien järjestäminen kiinnostaa, niille on kysyntää ja vaikuttavuus tunnustetaan, mutta resursseja järjestämiseen on vaikea löytää. Keusote on esimerkiksi kutsunut koolle asukasfoorumeita, mutta niiden osallistujamäärät ovat olleet vähäisiä. Kumppanuusillan kaltaiset toimintamallit leviäisivät ja juurtuisivat varmimmin, jos koordinoiva taho olisi puolueeton toimija (kuten Yhdistysverkosto).

Toimintamalli sopii sovellettavaksi muillekin kuntien ja kuntayhtymien hallinnanaloille, kuten vapaa-ajantoiimeen, sivistystoiimeen ja rakentamiseen.

Lopuksi

Sosiaali- ja terveystalvelujen rakenteet uudistuvat, jolloin myös kuntien tehtävät muotoutuvat uudelleen. Sosiaali- ja terveystalvelut järjestetään tulevaisuudessa aikaisempaa laajemmissa kokonaisuuksissa. Kuntien vastuulla on osallisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Edellä mainittujen yhdyspinnalla tarvitaan lupaavia ratkaisuja sellaisesta koordinaatiosta, jolla saadaan rakennettua julkisen, yksityisen, järjestöjen ja asukkaiden kumppanuuksia. Kumppanuusilta on yksi tällainen ratkaisu. Jos kumppanuuksien rakentamiseksi järjestetyt tilaisuudet onnistutaan juurruttamaan olemassa oleviin rakenteisiin, osallisuutta saadaan edistettyä kestäväällä tavalla usealla ulottuvuudella.

Kumppanuudella soteen ja kuntiin -hanke (STEA) päättyy joulukuussa 2019. Toimintamallin juurtuminen on hyvällä alulla mutta kesken.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

